

mного več kot samo obliko umetniškega izražanja. Je način razmišljanja in sestavni del vsakdanjega življenja, saj se predstave zlasti na otoku Java odvijajo v času religioznih praznikov, ob poročnih slavnih, tudi ob rojstvu in drugih pomembnih življenjskih prelomnicah. V predstavi nastopajo stilizirane ploščate usnjene figure ali pa lesene figure/lutke, ki jih premikajo ali vodijo igralci - dalang. V predstavo je obvezno vključen še orkester tolkal - gamelan. Avtorica zelo detajlno prikaže posamezne prvine, ki so povezane z gledališčem: repertoar, zunanja podoba figur, materiali, iz katerih so izdelane, pomembnost sloga in značaja figure. Posebej sta izpostavljeni vloga in vrsta orožja, ki je obvezni rekvizit pri lutkah, s katerimi prikazujejo bojevanje. V nadaljevanju prispevka se seznanimo z vlogo glasbe, ki je obvezna spremljevalka predstave, z opisom odra, ki je drugačen za predstavo z usnjenimi figurami kot za predstavo z lesenimi lutkami, s kozmičnim pomenom wayanga; spoznamo tudi načine/tehnike izdelovanja lutk. Na koncu sta dodani še razlaga in simbolna predstavitev najpomembnejših figur, ki nastopajo v wayang kulit in wayang goleku ter predstavljajo osebe iz Mahabharate in Ramajane.

Katalog, ki ga odlikujeta mikavnost in dognana oblikovanost, vsebuje poleg že omenjenih prispevkov, ki so napisani tako v slovenskem kot angleškem jeziku, še 63 barvnih fotografij.

Veličina razstave je zagotovo na eni strani v povezanem prikazu kompleksnosti predmetov, ki nam predstavi vsakdanji in praznični svet številnih ljudstev na indonezijskih otokih, na drugi strani pa tudi ne smemo zanemariti njenega poslanstva, to je sporočilnosti, ki razblinja naše stereotipe o nam tujih in oddaljenih kulturah.

A to kar res prevzame obiskovalca, je multimedialna predstavitev, ki tako z besedilom, podnapisi, razstavljenimi predmeti, fotografijami in zvoki indonezijske glasbe ne samo dopolnjuje razstavo, marveč jo res izpričuje in to na tak način, da nas v domišljiji popelje v to nam bolj ali manj nepoznano kulturno in geografsko oddaljeno deželo s številnimi otoki.

Mihaela Hudelja

VREDNOTENJE ŽIVLJENJSKIH PRIČEVANJ = EVALUATION OF BIOGRAPHIES (uredili Marija Makarovič in Mojca Ramšak). - Pisa : ECIG, 1997, 252 str. (Studi Slavi ; 8)

Kot osma po vrsti je v knjižni zbirki Studi Slavi, ki jo izdaja Oddelek za lingvistiko Univerze v Pisi, izšla publikacija z dvojezičnim naslovom Vrednotenje življenjskih pričevanj oz. Evaluation of biographies. Publikacijo sta uredili slovenski etnologinji Marija Makarovič in Mojca Ramšak. V zborniku so objavljeni referati z mednarodnega simpozija, ki je v okviru Zablatnikovih dnevov potekal

24. in 25. maja 1997 v Tinjah na avstrijskem Koroškem. Organizator simpozija je bil Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik iz Celovca, v okviru katerega pod vodstvom Marije Makarovič že več let poteka zbiranje in objavljanje življenjskih zgodb koroških Slovencev v knjigah Tako smo živeli, Življenjepisi koroških Slovencev (pred kratkim je izšla že šesta knjiga).

512

Simpozij so organizirali z namenom, da bi lahko ovrednotili svoja prizadevanja in izkušnje, pridobljene pri zbiranju življenjskih zgodb, ter jih primerjali s tovrstnimi izkušnjami drugih domačih in tujih strokovnjakov. Med avtorji besedil so etnologi, etnomuzikologi, lingvisti in slovenisti iz Slovenije, Bolgarije in Hrvaške. Zbornik je vsebinsko zelo raznolik. Avtorji predstavljajo lastne izkušnje pri zbiranju življenjskih zgodb, pišejo o njihovem beleženju, urejanju in odmevnosti, kakor tudi o metodičnih in metodoloških vprašanjih. Zbornik je mimo predgovorov in uvoda razdeljen na Metodične razprave in Metodološke razprave. Vsi referati so objavljeni v slovenskem in angleškem jeziku, povzetki pa v nemškem jeziku.

V uvodnem prispevku gre za nekakšen odmev na že objavljene življenjske zgodbe koroških Slovencev. Pesnik Tone Pavček v prispevku *Sporočila življenja* pokaže, kakšno bogastvo je sam odkril ob branju knjig Tako smo živeli, Življenjske zgodbe koroških Slovencev - od povsem konkretnih dogodkov pa do najglobljih življenjskih izkušenj. Sledi razdelek Metodične razprave. Naško Križnar v prispevku "Talking heads" - *Govoreče glave* razmišlja o možnostih, ki jih nudijo avdiovizualna sredstva pri zapisovanju življenjskih zgodb. Možnost zapisovanja neverbalnega izražanja in vizualna informacija o govorcu je po avtorjevem mnenju posebna odlika avdiovizualnih zapisov. Poleg življenjske zgodbe pa videoposnetki omogočajo beleženje širšega kulturnega konteksta pripovedovalca.

Irena Rožman v prispevku *Interju o neizrekljivem* razkriva svoje izkušnje pri preučevanju spolnega življenja in kulture rojstva na Dolenjskem. Govori o težavah, ki jih ima etnolog pri zbiranju ustnih podatkov o spolnem življenju in interpretiranju dobljenih podatkov. Predstavi posebno metodo za analizo transkribiranih intervjujev, ki jo je izoblikovala sama. Opozarja, da so življenjske zgodbe, zbrane oz. zapisane na osnovi etnologovega vprašalnika, pogojene tudi z avtorjem vprašalnic, pri čemer tudi sam intervju razume ne le kot metodo dela temveč kot medčloveški odnos. Daniela Koleva iz Bolgarije se predstavlja v prispevku z naslovom *Chronotopos v življenjskih zgodbah*. Besedilo temelji na zbranih življenjskih zgodbah, s pomočjo katerih naj bi spoznali življenje Bolgarov v zadnjih petdesetih letih in njihovo doživljanje zgodovinskih dogodkov. Avtorica razmišlja o ustni biografiji kot o viru podatkov, sprašuje pa se tudi, kakšne vrste podatkov lahko z metodo zbiranja življenjskih zgodb sploh pridobimo. Zanima jo enotnost prostora in časa znotraj posameznih življenjskih zgodb, meja med javnim in zasebnim prostorom ter prepletanje zgodovinskega in biografskega časa.

V razdelku Metodološke razprave Marija Stanonik v prispevku *Življenjske zgodbe med zgodovino in literaturo* razmišlja o možnostih za raziskovanje ubesedenih

pojavnov, o katerih se v okviru zgodovinskih ved govori kot o ustni zgodovini, v okviru literarne vede pa kot o literarjenju. Naštevava primere posameznikov, ki so se odločili zapisati spomine iz svojega življenja, svoje življenjske zgodbe. V nadaljevanju jo zanima terminologija, ki se v Sloveniji pojavlja v zvezi z življenjskimi pričevanji. Petar Vodenicharov v članku *Biografski jaz in govorno obnašanje bolgarskih muslimanov* predstavlja izkušnje bolgarskih zbiralcev življenjskih zgodb v treh bolgarskih vaseh, kjer žive Pomaki, ki so prevzeli islamsko vero. S pomočjo zbiranja življenjskih zgodb so raziskovalci skušali spoznati predvsem njihov kolektivni spomin in samopodobo. Avtor se tudi sprašuje o objektivnosti življenjskih zgodb in o pogojenosti le teh od odnosa izpraševalec-pripovedovalec. Za boljše razumevanje življenjskih zgodb pa je po avtorjevem menju potrebno poznati in upoštevati širši kontekst.

Mojca Ramšak v prispevku z naslovom "*Ne zapišite mojega imena, prosim!*" govori o razlogih za anonimnost v knjigah Tako smo živeli, Življenjepisi koroških Slovencev. Ugotavlja, da je želja po anonimnosti v večini primerov posledica bojazni pred morebitnimi pritiski na slovensko manjšino v Avstriji. V prispevku Nene Židov *Življenjske zgodbe zdraviteljev in preučevanje alternatione medicine* je zapisovanje življenjskih zgodb predstavljeno kot ena izmed metod dela, ki je vsekakor pomembna, kadar gre za področje, ki je izrazito subjektivno in nas zanimajo osebne izkušnje posameznikov.

Ivanka Počkar piše o svojih dvoletnih izkušnjah pri zapisovanju dvanajstih življenjskih zgodb, ki so leta 1998 izšle v knjigi z naslovom *Iz časov ječmenove kave, življenjepisi Štajercev in Kranjcev ob sotočju rek Krke, Save in Sotle*. Avtorica v prispevku *Osebne izkušnje z zapisovanjem in vrednotenjem življenjskih zgodb* ugotavlja, da zapisovanje življenjskih zgodb prispeva k resničnejši podobi sveta, saj vsebujejo "modrost, ki vsebuje ljubezen in dobroto, ki se dvigne nad vsako resnico in pravico (str. 163)." Iskra Likomanova v članku *Razprava življenjske zgodbe (med monologom in dialogom)* govori o odnosu, ki ga imajo do svojega življenja Bolgarke, starejše od sedemdesetih let. Ženske naj bi ocenjevale svoje življenje glede na družbene in kulturne spremembe v Bolgariji v zadnjih sedemdesetih letih. Avtorica posebno pozornost posveča jezikovnemu vidiku življenjskih zgodb.

Metka Zobec v eseju "*Največja pa je ljubezen...*" predstavlja dileme, pred katerimi se je znašla pri lektorskem urejanju življenjskih zgodb s Štajerke Vsi moji spomini. Zastopa mnenje, da se mora pri tovrstnih besedilih lektor truditi, da bi pripovedi ostale čim bolj avtentične. Marija Makarovič, ki ima med slovenskimi etnologi nedvomno največ izkušenj z zbiranjem življenjskih zgodb "navadnih" ljudi na avstrijskem Koroškem in zahodnem Štajerskem, v prispevku *O pomenu objavljenih življenjepisov za njihove avtorje* na osnovi ankete, izvedene med svojimi pripovedovalci, ugotavlja, zakaj so se posamezniki odločili, da bodo svojo življenjsko zgodbo zapisali oz. povedali, in kaj jim je pomenila objava le-te. Med najpomembnejšimi nagibi srečamo: željo, da ne bi šle stvari v pozabo; življenjske zgodbe naj bi bile v spomin otrokom; izzvalo jih je povabilo k

sodelovanju. Večinoma so bili, tako kot tudi sorodniki in znanci, z objavljenimi zgodbami zadovoljni, le ugotavljali so, da bi lahko k zgodbi še marsikaj dodali. V zadnjem prispevku z naslovom *Glasba, politika in vojna iz perspektive vpletenega* Svanibor Pettan razmišlja o vplivu lastne življenjske zgodbe na preučevanje glasbe ter njene interpretacije v času vojne na območju nekdanje Jugoslavije. Ugotavlja, da različni raziskovalci isto resničnost interpretirajo na različne načine.

Objavljena besedila kažejo na dejstvo, da je biografsko gradivo neizčrpen vir in vsaka zgodba svoje videnje in resnica, prav tako kot je enkraten vsak pripovedovalec. Prispevki potrjujejo pomen zbiranja, objavljanja in obravnavanja življenjskih zgodb in bralcu odpirajo številne (nove) poglede na njihovo zbiranje, urejanje, objavljanje in interpretacijo. Objavljeni prispevki nevomno kažejo na to, da so (vsaj nekateri) slovenski etnologi že veliko storili in razmislili glede zbiranja življenjskih zgodb. Upamo, da bodo prepričali tiste, ki se sprašujejo, čemu sploh služi zbiranje tovrstnega gradiva, in vzpodbudili tiste, ki po zgledu številnih ustanov za zbiranje življenjskih zgodb po svetu razmišljajo o ustanovitvi tovrstne ustanove v Sloveniji.

Nena Židov

VITOMIR BELAJ: *HOD KROZ GODINU, MITSKA POZADINA HRVATSKIH NARODNIH OBIČAJA I VJEROVANJA*. – Zagreb : Golden marketing, 1998, 375 str.

V letošnjem letu je v Zagrebu izšla knjiga dr. Vitomira Belaja, rednega profesorja na Filozofski fakulteti v Zagrebu in predavatelja za primerjalno slovansko mitologijo v Ljubljani, z naslovom *Hod kroz godinu, Mitska pozadina hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja*. Gre za novo temeljno delo na področju slovanske mitologije, ki se, kljub podnaslovu, ki poudarja hrvaško izročilo, ne ustavlja zgolj pri njem, ampak zajema vse slovansko, pa tudi indoevropsko izročilo.

Belaj se v svoji knjigi tako metodološko kot vsebinsko naslanja na dela V. V. Ivanova, V. N. Toporova in Radoslava Katičiča, v katerih so ti poskušali rekonstruirati slovansko mitologijo. Ivanov in Toporov sta odločilno spremenila dotedanje poskuse raziskav na področju slovanske mitologije zlasti s svojo knjigo *Issledovanija v oblasti slavjanskih drevnostej iz leta 1974*, v kateri sta v slovanskem izročilu rekonstruirala indoevropski mit o boju boga Gromovnika s svojim nasprotnikom. Drugi, še pomembnejši vir za Belajevo knjigo, pa so bili izsledki Radoslava Katičiča v člankih, ki so izhajali v Wiener Slawistisches Jahrbuch in v katerih je Katičič prvenstveno na podlagi južnoslovanskega izročila uspel rekonstruirati vegetacijski mit o Juriju, Perunovem sinu, ki se vsako pomlad (na jurjevo) ponovno vrne v svet živih ter zagotovi plodnost oziroma rodnost.

Belajeva knjiga je razdeljena v tri temeljna poglavja z naslovi *Kozmični*